

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.7.73](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.73)

УДК 657.6

*Ж. В. Прокопенко,
к. е. н., доцент кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир
ORCIDID ID: 0000-0002-1844-5329*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

*Zh.V. Prokopenko
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Security, Public Administration and Administration,
Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr*

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PROVISIONS OF THE AUDIT OF NON-BANKING FINANCIAL INSTITUTIONS

Ринкова економіка потребує використання потенційних можливостей фінансового ринку країни, які є важливими важелями її розвитку. Значну частину фінансової системи країни складають небанківські фінансові установи. Поряд з банківським сектором у фінансовій системі на сьогоднішній день виділяється певна система, елементи якої здійснюють на фінансовому ринку спеціалізовані послуги та фінансові продукти з використанням сучасних ринково-фінансових технологій. Ця система поступово стала виокремлюватися в небанківський сектор, який представляє собою сукупність спеціальних кредитно-фінансових установ, орієнтованих на область споживчого кредитування і надання таких послуг як страхування, мікрофінансування, іпотека, лізинг тощо. Аудит слугує надійним способом підтвердження даних фінансової звітності. Він є одним із важливих видів послуг і набуває дедалі більшої актуальності. Від організації проведення оцінки фінансового стану залежить функціонування небанківських фінансових установ. Одним із значущих, перспективних та ефективних видів економічного контролю фінансово-господарську діяльність комерційних організацій в умовах ринку є незалежний контроль – аудит. Подальший розвиток теоретичних та практичних основ аудиту суб'єктів господарювання, що відносяться до небанківських фінансових установ, на сьогоднішній день має першочергове значення та особливу актуальність. В роботі запропоновано документи, які можуть бути використані у практичній діяльності суб'єктами аудиторської діяльності. У статті визначено, що аудит має свій метод і володіє власними методиками. На основі проведеного дослідження під методом аудиту небанківських фінансових установ ми можемо розуміти певний спосіб пізнання, дослідження явищ у процесі аудиту, а також, аналіз об'єктів. Методика аудиту – сукупність методів та прийомів аудиторської діяльності. У результаті проведеного дослідження автором виділено та згруповано основні методи аудиторських послуг. Визначено, що на основі наведених методів аудиту небанківських фінансових установ повинні розроблятися відповідні заходи впливу спрямовані на подолання перешикод на шляху забезпечення успішного функціонування суб'єктів аудиторської діяльності.

A market economy requires the use of the potential of the country's financial market, which are important levers of its development. A significant part of the country's financial system consists of non-bank financial institutions. Along with the banking sector, the financial system today has a certain system, the elements of which provide specialized services and financial products in the financial market using modern market and financial technologies. This system gradually began to separate into the non-banking sector, which is a set of special credit and financial institutions focused on consumer lending and the provision of services such as insurance, microfinance, mortgages, leasing and more. An audit serves as a reliable means of verifying financial statements. It is one of the important types of services and is becoming increasingly important. The functioning of non-bank financial institutions depends on the organization of the financial conditions assessment. One of the most important, promising and effective types of economic control, financial and economic activities of commercial organizations in market conditions is independent control - audit. The further development of the theoretical and practical foundations of the audit of business entities related to non-bank financial institutions is of paramount importance and special relevance today. The paper proposes documents that can be used in practice by auditing entities. The article states that audit has its own method and has its own methods. Based on the conducted research under the method of audit of non-bank financial institutions, we can understand a certain way of cognition, research of phenomena in the audit process, as well as analysis of objects. Audit methodology - a set of methods and techniques of auditing. As a result of the research, the author identified and grouped the main methods of audit services. It is determined that on the basis of the above method of audit of non-bank financial institutions, appropriate measures of influence should be developed aimed at overcoming obstacles to ensuring the successful functioning of audit entities.

Ключові слова: небанківські фінансові установи; аудит; методика аудиту; аудит небанківських фінансових установ; фінансова звітність.

Key words: non-bank financial institutions; audit; audit methodology; audit of non-bank financial institutions; Financial Statements.

Постановка проблеми. Нині аудиторська діяльність має ряд суперечностей та проблем. Формування методології розвитку аудиту в Україні сьогодні є об'єктивно необхідним з огляду на те, що сталися серйозні зміни в соціально-економічному та політичному житті країни, які, в свою чергу, привели до значних змін на ринку аудиторських послуг. Отже, при визначенні методології розвитку аудиту слід враховувати не стільки проблемні питання, недоліки і труднощі розвитку, які, до речі, характерні для розвитку будь-якого соціально-економічного явища, і аудиту зокрема, а ті методологічні аспекти, які забезпечують розуміння і систематичне висвітлення процесу аудиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики методології аудиту присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених і науковців, як: Н.І. Дорош, О.А. Петрик, О.М. Новіков, В.П. Кохановський, В.С. Рудницький, Г.М. Чепелюк, С.А. Бурлан та інших фахівців.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження організаційно-методологічних положень аудиту діяльності небанківських фінансових установ.

Вклад основного матеріалу дослідження. Небанківські фінансові установи є професійними учасниками ринку фінансових послуг, які, на відміну від банків, спеціалізуються на окремих фінансових послуг, забезпечуючи страхування, кредитування, спільне інвестування, управління активами, посередництво у купівлі-продажу фінансових інструментів, недержавне пенсійне забезпечення, гарантійні операції тощо. Очікування користувачів щодо якісних характеристик звітності небанківських фінансових установ (зокрема її адекватності та можливості використання для вирішення різноманітних завдань) не зазнали істотних змін. Серед іншого, залишилася незмінною можливість (а часом – необхідність) забезпечити достатній рівень упевненості в інформації про різноманітні аспекти діяльності суб'єктів. Одним з джерел такої упевненості є професійна думка незалежного фахівця стосовно відповідності інформації певному набору критеріїв. Таку думку, зокрема, може висловити незалежний аудитор за наслідками проведення аудиторської перевірки (або аудиту) відповідної інформації.

В останні роки з'явився великий потік спеціальної літератури, присвячений тим чи іншим аспектам аудиту. Але дуже мало спроб методологічні або теоретичні основи аудиту. Зазвичай, при визначенні сутності аудиту, науковці визначають аудит як специфічний вид діяльності або як процес визначення ступеня відповідності поданої інформації установленим критеріям, або як незалежній експертизі, перевірці тощо.

Розкриваючи сутність будь-якого явища, а тим паче такого складного як аудит, необхідно визначити сукупність зв'язків, відносин та внутрішніх положень, що в свою чергу визначають основні риси та тенденції його розвитку. Аналіз більшої кількості джерел дає можливість зробити висновок, що визначення основних рис та тенденцій аудиту базується на узагальненні досвіду роботи аудиторських фірм, політики держави у сфері аудита та ін.

В міру збільшення об'єму і масштабу наукових знань, а також поглиблення наукового пізнання в розкритті законів і закономірностей функціонування реального природного і соціального середовища призводить до більшого потягу науковців проводити більш детальний аналіз прийомів, способів, методів та методик з допомогою яких накопичуються знання.

Аудит особливо важливий для отримання уточненої інформації, виявленні невідповідностей у поданій інформації. Таким чином, аудит підвищує якість управлінських рішень, ефективність ринкових операцій та сприяє кращому розміщенню активів. Аудиторська перевірка, також, може розглядатися в якості засобу, виконуючого функцію страхової компанії.

Аудит покликаний задовольняти реальні економічні потреби суб'єктів ринкових відносин - потреба в об'єктивній та повній інформації про діяльності економічних суб'єктів, необхідної для прийняття ними управлінських рішень. Для задоволення потреб необхідно - виробництво економічних благ - аудиторських послуг, які поділяються на: аудит фінансової звітності; супутні послуги та інші послуги. Аудиторські послуги є комплементарними, оскільки доповнюють послуги, пов'язані з управлінням (планування, облік, аналіз, контроль та ін.). Цим пояснюється взаємозв'язок та обумовленість тенденцій розвитку прикладних економічних наук.

Аудиторська діяльність являє собою цілу систему елементарних операцій, які в свою чергу класифікуються в залежності від того, які цілі намагаються досягти в результаті перевірки.

Історичний розвиток аудиту свідчить про постійне його удосконалення та розвиток суспільних відносин, які характеризуються постійним посиленням вимог до професії аудитора і до якості перевірок фінансової звітності, а також розширення та уточнення повноважень аудитора та вдосконалення методики аудиту [1].

Як і інші науки аудит постійно перебуває у розвитку. Це стосується, звісно, і аудиту небанківських фінансових установ з огляду на їх динамічний розвиток та удосконалення форм і методів розрахунків.

На базі існуючих наукових розробок в області аудиту та практичного досвіду організацій та проведення аудиторських перевірок необхідно сформулювати методологічні основи аудиторської діяльності в умовах ринкової економіки на фінансовому ринку.

Нерозробленість теоретичної основи аудиту небанківських фінансових установ визначила необхідність обґрунтування термінів, пов'язаних із методологією аудиту.

На сьогодні досі немає єдиної позиції вітчизняних науковців з точки зору методів аудиту. Можна стверджувати, що несумісність наукових парадигм різних авторів особливо яскраво помітна під час вивчення питання про методи аудиту.

Загалом, слід розібратись, що собою представляє поняття методології.

На нашу думку, методологія аудиту розкривається як система, що включає принципи, підходи, засоби, методи та методики, методичні та практичні рекомендації та вказівки, сформовані на єдиній науковій та теоретичній основі.

Виникнення методології аудиту пов'язано з необхідністю розробки, систематизації, узагальнення основних положень методу аудиту та його постійного розвитку в залежності від цілей дослідження, їх реалізації.

Методологія як наука дозволяє визначити в ході дослідження методи, інструменти, принципи управління з метою реального висвітлення механізму функціонування небанківських фінансових установ і напрямків розвитку для забезпечення стабільності його функціонування. Дослідження питання методології цікавило вчених, науковців та філософів починаючи ще з античних часів. Однак, детальний аналіз методів і засобів наукового пізнання активно проводиться лише в останні півстоліття.

Основною метою методології формування системи небанківських фінансових установ є забезпечення її ефективної діяльності в умовах розвитку ринкової економіки. При цьому в межах однієї мети формується кожним суб'єктом ще цілі для досягнення необхідних результатів діяльності. Досягнення мети визначається виконанням комплексу задач, які мають внутрішній характер.

Методологія (від грец. *methodos* - метод + *logos* - наука) - вчення про науковий метод пізнання. Під методологією розуміється система знань про основи та структуру наукової теорії, про принципи підходу та способи добування знань, що відображають наукову дійсність, а також система діяльності з отримання таких знань та обґрунтування програм, логіки та методів, оцінки якості спеціально-наукових досліджень [2].

На нашу думку, методологія аудиту розкривається як система, що включає принципи, підходи, засоби, методи та методики, методичні та практичні рекомендації та вказівки, сформовані на єдиній науковій та теоретичній основі.

Потрібно зазначити, що формування методології аудиту пов'язане з двома процесами, які в свою чергу пов'язані з формування теоретичних основ для вивчення явищ об'єктивної дійсності:

- яким сам є аудит;
- середовища в якому функціонує аудит.

Слід зазначити, що головна мета методології аудиту як науки - вивчення тих методів, способів і прийомів, за допомогою яких набувається та обґрунтовується нове знання в науці, досліджується її предмет.

Вважаємо, що основними та найважливішими елементами методології аудиту є його методи, прийоми та процедури, за допомогою яких досліджуються об'єкт і предмети аудиту небанківських фінансових установ.

Об'єктом методології є метод, область його застосування, взаємозв'язок з іншими методами процесу пізнання.

Розвиток методології аудиту за визначеними напрямками з позиції практичної діяльності доцільно здійснювати через окремі методи та методики, на підставі яких формується професійне судження аудитора щодо об'єкту перевірки.

Виходячи з цього, методикою аудиту у загальному розумінні можна назвати сукупність методичних прийомів, за допомогою яких виконуються дії для досягнення мети аудиту.

Розуміння методології аудиту небанківських фінансових установ повинно відбуватися через усвідомлення його мети та головних функцій. Вище нами було сформульовано мету аудиту небанківських фінансових установ, виходячи з цього, ми вважаємо, що лише комплексне та органічне поєднання зазначених підходів у створенні та використанні методики аудиту в небанківських фінансових установах може забезпечити дотримання постулатів, принципів аудиту та його суті, на відміну від інших господарюючих суб'єктів та сфер економічної діяльності.

Загалом методологія має справу з аналізом загальнонаукового підґрунтя використання окремих методів; є філософською, теоретичною основою вивчення об'єкта дослідження.

Незважаючи на те, що аудиторська діяльність охоплює не тільки підтвердження достовірності фінансової звітності, але і включає ряд інших послуг, метод аудиту є єдиним і характеризується як сукупність методичних прийомів, що використовуються в аудиторському контролі.

Отримання достовірного знання про метод аудиту у всіх його проявах, за допомогою якого отримується нове пізнання на теоретичному та прикладному рівнях, на наше переконання, і є метою методології, зокрема аудиту небанківських фінансових установ.

Аудит використовує всю сукупність елементів загальнонаукового методу, адаптуючи їх до завдань процесу збору та накопичення аудиторських доказів, аналізу інформації, отриманої в ході аудиту з метою формування професійних суджень щодо об'єктів аудиту. Відмінними особливостями використання цих методів в аудиті є: по-перше, можливість спиратися на основні принципи аудиту; по-друге, необхідність використання специфічних категорій та понять.

Предмет та об'єкти аудиту небанківський фінансових установ досліджуються за допомогою методу аудиту. На їх основі формується процедура перевірки об'єктів аудиту, тобто визначається напрям встановлення істини та додержання конкретних принципів аудиту. Від зміни аудиторських послуг змінюються об'єкти контролю, а отже, і порядок використання тих чи інших складових елементів методу аудиту (методичних прийомів).

Методом аудиту можна вважати сукупність прийомів і способів аудиту за процесами розширеного відтворення національного продукту і дотримання його законодавчого та нормативно-правового регулювання за умов ринкової економіки. Варто відмітити, що аудиторська діяльність охоплює не тільки підтвердження достовірності фінансової звітності, але і включає ряд інших послуг, метод аудиту є єдиним і характеризується як сукупність методичних прийомів, що використовуються в аудиторському контролі. Певні прийоми аудиту можуть використовуватися в різних комбінаціях при виконанні різних аудиторських послуг.

Іншими словами, метод аудиту представляє систему принципів, категорій, прийомів, вимог та методик (або алгоритмів), що формують концепцію дослідження предмета (об'єкта) аудиту.

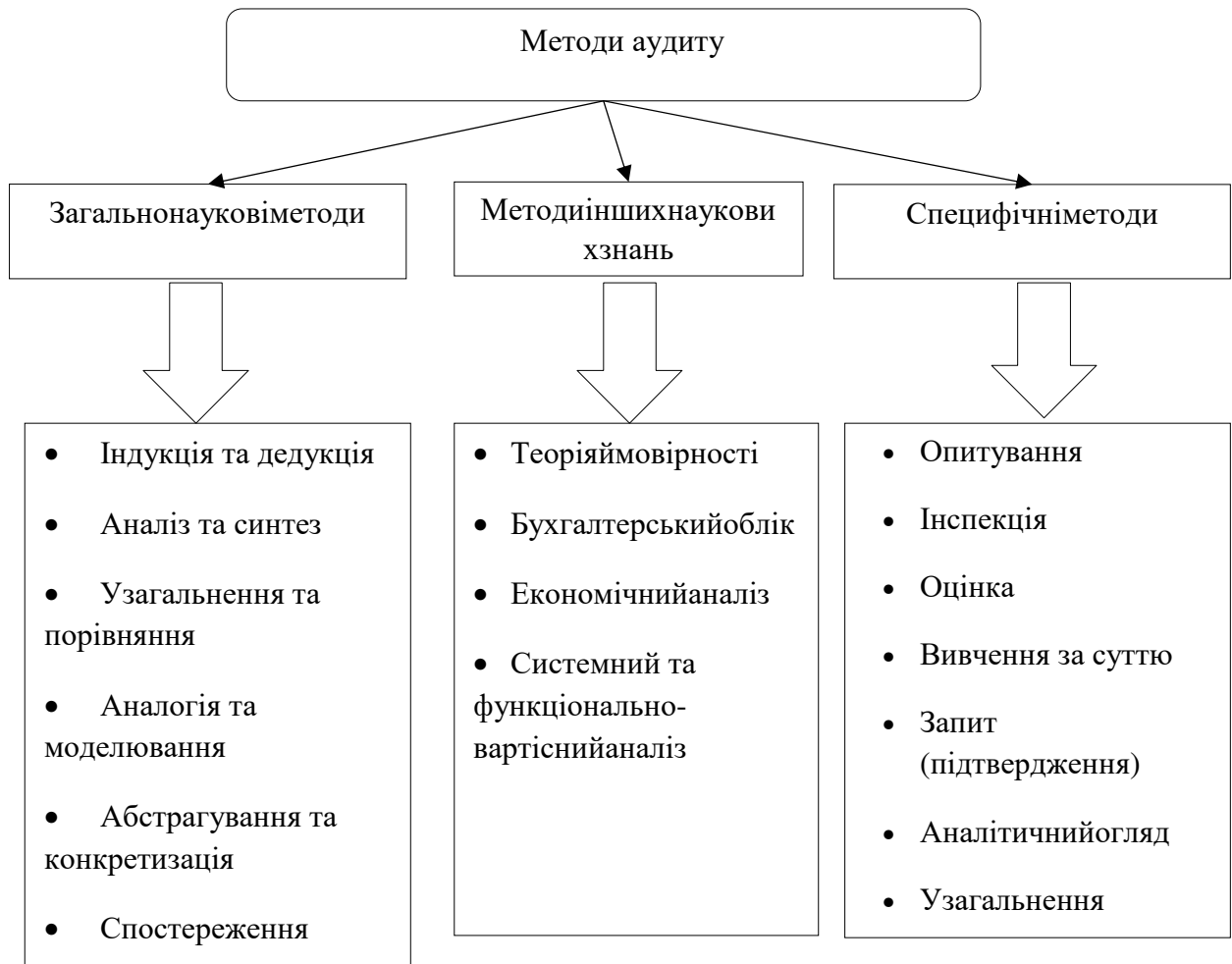

Рис. 1. Методи аудиторської перевірки

Джерело: узагальнено автором

Прийоми аудиторської перевірки - це складові специфічних методів внутрішнього аудиту. До них слід віднести такі прийоми як: документальна перевірка; статистичне дослідження; спеціальна, логічна, арифметична перевірки; анкетування, тестування, підрахунок, прийоми економіко-математичних методів тощо.

Усі вищезазначені методичні прийоми застосовуються аудитором з метою отримання аудиторських доказів для формування висновків, на яких ґрунтується аудиторська думка.

До складу елементів методології контролю входить і методика, яка поряд з методом формує методичний апарат аудиту. Важливе місце у розвитку методології аудиту небанківських фінансових установ є розробка методик, які за умов інтеграції їх в систему бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та корпоративного управління дозволять аудиторам отримувати релевантну інформацію стосовно ймовірних в бізнес-середовищі ризиків. Погоджуємося з думкою Г.М. Чепелюк, яка в своїй роботі зазначає, що «в основі методики аудиту – поєднання методів документальної ревізії як перевірки документів і записів з метою визначення достовірності й законності операцій, зафіксованих у них та фінансово-економічного аналізу» [3].

На основі аналізу думок різних авторів, під методикою аудиту пропонуємо розуміти сукупність методів та прийомів, які допомагають реалізувати дії для досягнення мети аудиту.

Для ефективного здійснення аудиту процес перевірки має здійснюватися упорядковано, у певній послідовності.

Аудитом ми можемо вважати технологічний процес, у якому в установленому порядку здійснюються та реалізуються аудиторські процедури за допомогою певної сукупності організаційно-методичних та технічних методів, прийомів та способів. Беручи до уваги фактори часу, змісту та призначення процедур, які виконуються аудитором, процес аудиторської перевірки можна поділити на складові (етапи).

Існує широке розмаїття етапів аудиту, які в сучасному баченні є важливою та невід'ємною складовою перевірки. Кожна з класифікацій етапів має право на життя і є зручною у використанні для тієї чи іншої групи фахівців. Проте, слід пам'ятати, що чітке визначення етапів аудиторської перевірки сприятиме її систематизації, а відповідно ефективному проведенню та економії часу аудитора і коштів замовника.

Для досягнення впевненості аудитором необхідно визначити методика організації аудиторської перевірки та отримати достатні аудиторські докази. Методика організації передбачає документальне оформлення процесу аудиторської перевірки. Документальне оформлення аудиторського процесу та аудиторських процедур, яке є одним із головних компонентів методологічного забезпечення, потребує подальших досліджень.

Документом прийнято вважати діловий папір, що посвідчує здійснення певного факту та служить доказом чого-небудь. Відповідно в аудиті документом є діловий папір, який підтверджує факт проведення перевірки. Згідно з вимогами МСА 230 "Документація", термін "документація" означає матеріали (робочі документи), підготовлені аудитором (і для аудитора), або одержані ним у зв'язку з проведенням аудиторської перевірки та зберігаються у нього.

Отже, документальне оформлення аудиторської перевірки є незаперечливим фактом, що підтверджується й наявністю спеціального МСА 230 "Документація".

Застосування аудиторськими фірмами стандартизованих робочих документів надає можливість:

- дотримуватися вимог діючих стандартів аудиту;
- зменшити трудомісткість аудиторських перевірок;
- розширити залучення до перевірок асистентів аудиторів;
- удосконалити організацію процесу аудиту;
- збільшити обсяг робіт, що виконуються;
- удосконалити організаційну структуру фірми;
- підвищити якість послуг, що надаються фірмою.

Важливого значення набуває визначення та класифікація документації для організації перевірки. Науковці, використовуючи різні фактори, пропонують різні форми класифікації документації аудиту.

За результатами проведених досліджень, пропонують свій погляд на класифікацію документації аудиту та основне призначення кожного виду документу. Відповідно до МСА основне призначення документування:

- планування аудиторської перевірки;
- здійснення аудиторської перевірки;
- перевірка здійснених аудиторських процедур;
- відображення аудиторських доказів, отриманих у ході перевірки;
- є підставою для висловлення думки аудитора про достовірність інформації.

Вважаємо доцільним розглядати процес документування відповідно до етапів аудиторської перевірки, які в Україні визначені та використовуються на практиці.

Організація документального забезпечення планування, здійснення аудиторської перевірки, оформлення її результатів проводиться як зовнішнім, так і внутрішнім аудитом (табл. 1).

Таблиця 1.
Документування процесу аудиту

Етапи аудиту	Документування процесу зовнішнього аудиту	Документування процесу внутрішнього аудиту
Підготовчий	Лист-пропозиція на проведення аудиту. Довідка-аналіз бізнесу клієнта, доцільність укладання договору. Лист-згода на проведення аудиту. Договір на проведення аудиту. Договір на залучення експертів. Загальний план аудиту. Тест оцінки системи внутрішнього контролю бухгалтерського обліку. Програма аудиту	Тест оцінки системи внутрішнього контролю. План проведення перевірки. Програма аудиту
Етап фактичної перевірки	Робочі документи аудитора	Робочі документи аудитора
Основний етап	Робочі документи на аудиторські процедури відповідно до програми. Висновки експертів	Робочі документи на аудиторські процедури відповідно до програми. Висновки залучених фахівців, експертів
Заключний	Підсумкові документи. Аудиторський звіт. Акт наданих послуг	Підсумкові документи. Аудиторський звіт

Наведений перелік документів в табл. 1. Дає можливість скласти досье аудиторської перевірки. Основними документами, які оформлюються відповідно до визначеного об'єкту, мети, завдань аудиту є: план аудиту, тест оцінки системи внутрішнього контролю, програма аудиту, робочі документи аудитора.

Слід зазначити, що типові форми зазначених документів на законодавчому рівні не встановлені, а аудитори вважають їх своїм розробками, своєю власністю, які розробляються відповідно до професійних знань, набутого практичного досвіду. Тому, враховуючи важливість визначених документів, необхідно визначити типові форми цих документів, за якими оцінюється якість аудиторських перевірок, та їх методику складання.

Вважаємо, що основне призначення робочих документів аудитора полягає в організації роботи аудиторської групи, підтвердженні факту здійснення перевірки та можливості оцінки якості виконаних робіт.

На сучасному етапі розвитку економіки в Україні постає питання про інформаційну проблематику та потребу зміцнення діючого державного та створення інституту незалежного контролю, тобто аудиту, внаслідок недостатнього рівня розвинутості і гнучкості облікової та бухгалтерської системи.

Головною передумовою ефективного незалежного фінансового аудиту повинна стати взаємна зацікавленість підприємств - в особі їх власників, держави - в особі контролюючих органів і аудиторів, у забезпеченні об'єктивності обліку і звітності.

Розвиток аудиту слід розглядати як комплексний, багатокроковий процес нововведень. У ході розвитку аудиту наукові знання (методологія, метод, методика) грають роль проектування напрямків вдосконалення аудиту та його правил (стандартів). Проте обґрунтованість та правдивість їх практичного застосування залежить від самих аудиторів. Тому особливе значення в ринкових умовах набуває питання про постійне підвищення рівня професіоналізму та компетентності аудиторських кадрів.

Аудит має свій метод і володіє власними методиками. На основі проведеного дослідження під методом аудиту небанківських фінансових установ ми можемо розуміти певний спосіб пізнання, дослідження явищ у процесі аудиту, а також, аналіз об'єктів. Відповідно до такого розуміння методу аудиту, методика ми можемо характеризувати як сукупність методів та прийомів аудиторської діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У результаті проведеного дослідження виділено та згруповано основні методи аудиторських послуг.

На основі наведених методів аудиту небанківських фінансових установ повинні розроблятися відповідні заходи впливу спрямовані на подолання перешкод на шляху забезпечення успішного функціонування суб'єктів аудиторської діяльності.

При розробці науково-обґрунтованої методики аудиту необхідно враховувати, що вибрані методи та методичні прийоми повинні бути адекватні об'єкту дослідження та поставленим завданням, а також враховувати предмет дослідження та очікування замовників на достовірні, об'єктивні та оперативні результати.

Для організації аудиторської перевірки визначено документи, які необхідно скласти на кожному етапі аудиторської перевірки. Запропоновано документи, які можуть бути використані у практичній діяльності суб'єктами аудиторської діяльності.

Список літератури.

1. Головач В.В. Філософія аудиту та його сутність / В.В. Головач // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнар. зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 1 (22). – С. 73–89.
2. Краєвський В.В., Бережнова О.В. Методологія педагогіки: новий етап: навч. посіб. - М.: Видавництво. центр "Академія", 2006.
3. Чепелюк Г.М. Методичні інструменти внутрішнього аудиту кредитної установи. Банківський менеджмент. Фінансовий простір № 4 (4) 2011. Ст. 68-73.

References.

1. Holovach, V.V. (2012), "Philosophy of audit and its essence", *Problemy teorii ta metodolohii bukhgalters'koho obliku, kontroliu i analizu : mizhnar. zb. nauk. prats'*, vol. 1 (22), pp. 73–89.
2. Kraievs'kyj, V.V. and Berezhnova, O.V. (2006), *Metodolohiia pedahohiky: novyj etap* [Methodology of pedagogy: a new stage], Vydavnytstvo. tsentr "Akademiia", Moscow, Russia
3. Chepeliuk, H.M. (2011), "Methodical tools of internal audit of a credit institution", *Bankivs'kyj menedzhment. Finansovyj prostir*, vol. 4 (4), pp. 68-73.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2020 р.